

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİNE GİRİŞ

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ATA-AÖF

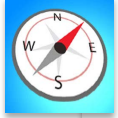
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMLERİ

Dr. Tamer EREN

İÇİNDEKİLER

- İSG Yönetimi ve Ergonomi
- İSG Yönetiminin Önemi
 - Ergonominin İSG Faaliyetlerine Katkısı
 - Ergonominin Yönetime Katkısı
 - Ergonominin İSG Kültürüne Katkısı
- İSG Yönetiminin Prensipleri

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - İSG Yönetimi ile Ergonomi arasındaki ilişkiyi anlayabilecek,
 - İSG Yönetimini tanımlayabilecek,
 - İSG Yönetiminin önemini açıklayabilecek,
 - İSG Yönetiminin prensipleri hakkında hakkında bilgi sahibi olabileceksiniz.

ÜNİTE

1

GİRİŞ

Çalışanların iş kazalarına ve meslek hastalıklarına maruz kalmalarını önlemek, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamını oluşturmak için alınması gereken önlemlerle ilgili yapılan çalışmalara İş Sağlığı ve Güvenliği, İSG (Occupational Safety and Health, OSH) denmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise İSG'yi: *“Çalışanın tüm iş kollarında fiziki, ruhi ve sosyo-ekonomik iyilik halinin ve dolayısıyla çalışanın güvenlik ve sağlığını en üst düzeye çıkarmak ve bunun devamının sağlanması”* şeklinde tanımlamıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği, ortamdaki mesleki (çalışma şartlarıyla ilgili) risklerinin yönetimi ve bunların eliminasyonu hakkında karar verilmesinde, toplanan verilerin analiz ve değerlendirilmesine dayanır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi (İSGY), içinde bulunulan şartların ergonomikleştirilmesi (bir bakıma iyileştirilmesi), tehlike ve risklerin tanımlanması, analizi, gerekli tedbirlerin alınması, uygulamadaki aksaklıkların tespiti ve müdahalesine kadar İSG amaçları doğrultusunda, süreç boyunca organizasyon, iletişim ve danışmanlığın temin edilmesini ihtiva eder.

Yönetim sistemleri; kuruluşların faaliyetlerinin genel stratejileri ile uyumlu olarak sistematik bir şekilde ele alınıp sürekli iyileştirme yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesini amaçlar.

Şekil 1.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetiminde hedef İSG’de sürekli iyileşmedir

Çalışma ortamlarındaki olası risklerin tespit edildiği, bu riskleri yok etmek için ilgili mevzuata ve standartlara uygun programların oluşturulduğu ve uygulandığı yönetim yapı ve felsefesine “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi” (İSG Yönetim Sistemi, İSGYS) adı verilmektedir.

Çalışma hayatını, üretkenliği ve bunlara bağlı olarak işletmelerin kârlılıklarını etkileyen olaylara karşı önlem almak için, öncelikle mevcut durumun analizinin yapılarak risklerin tespit edildiği, bu riskleri yok etmek için yasal yönetmelik, mevzuat ve kanunlara entegre programların oluşturulduğu ve uygulandığı, bütün çalışmaların belli bir sistematik içerisinde dokümente edildiği ve ilgilenenlere duyurulduğu, yürütülmekte olan çalışmaların izlenip denetlendiği birtakım yönetim sistemleri uygulanmaktadır. Bu sistemlere “*İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri*” denmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği yönetim süreci, İş Sağlığı ve Güvenliği risklerine *proaktif müdahale*yi kullanan bir tekniktir. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri kapsamında yapılan tüm çalışmalar, mevzuatta belirtilen sistematik dâhilinde dokümente edilmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemiyle çalışanlar, İSG risklerinin belirlendiği ve önlemlerle asgari seviyeye indirildiği, mevzuata uyan, hedeflerin yönetim programları ile hayata geçirildiği, uygun İSG eğitimlerinin uygun kişilere verildiği, acil durumlara hazır, performansını izleyen, sonuçlarını iyileştirme faaliyetlerini başlatmak için kullanan, İSG faaliyetlerini denetleyen, yaptıklarını gözden geçiren ve dokümente eden bir kuruluşta İSG faaliyetlerine gereken önemi veren bir sistemin parçası olmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri, işletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliğinin sağlanması ve çalışma şartlarının sürekli iyileştirilerek çalışanın korunabilmesi için ayrı bir organizasyona gereksinim duyulmuştur. Bu konuda hazırlanmış onlarca standart bulunmaktadır.

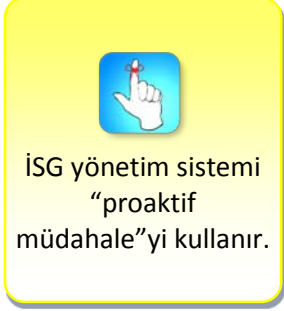
Ülkemizin Avrupa Birliği ile entegrasyonda da en önemli konulardan olan İş Sağlığı ve Güvenliği içerisinde bu konu, geçtiğimiz sene yasalaşan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu içerisinde ve dolayısıyla ulusal mevzuatımızda yerini bulmuştur.

Dersin ve Ünitenin Kapsamı

Bu dönem almakta olduğunuz bu derste, çalışma hayatında karşılaşılabilecek olası mesleki risklerin ortadan kaldırılması için işletmelerde uygulanması kaçınılmaz olan İş Sağlığı ve Güvenliğinin, organizasyon ve yönetsel bağlamdaki işleyişi, on dört ünite içerisinde *İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri* ismi altında verilmeye çalışılacaktır.

Dersimize giriş niteliğinde hazırlanan elinizdeki bu birinci ünitemizde ise, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin, İSG kavramı içerisindeki yeri ve önemi hakkında bilgi verilecektir.

Dersimizin başında, şu hususu hatırlatmakta fayda görüyoruz ki, “risk yönetimi” konusu, işletmelerde özellikle finansal risklerinin yönetiminde de uygulanmaktadır. Yani, risk yönetimi süreci, organizasyonun finansal ve diğer risklerinin yönetiminde de uygulanabilir. Ancak o saha, ekonomi, ekonometri, iktisat, istatistik alanı olup, bu ders kapsamının tamamen dışındadır.

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ YÖNETİMİ VE ERGONOMİ

İş Sağlığı ve Güvenliği ve dolayısıyla İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri (İSGYS), çalışanların içinde bulunduğu çalışma şartlarının iyileştirilmesi ile çalışan sağlığının bozulmasını engellemek ve çalışanın güvenliğini sağlama odaklı yapılan sistematik çalışmalardır.

İş Sağlığı ve Güvenliği, tüm bu hedeflere “ergonomi” ile ulaşır. Yani, ergonomi içerisindeki en önemli konu olan İSG, tüm gücünü ergonomi bilminde yapılan çalışmalar sonucu elde edilen fiziksel, biyolojik, psikolojik, sosyolojik vb. bulguların iş yerine uygulanması ile ortam güvenli, sağlıklı ve dolayısıyla huzurlu bir çalışma çevresine dönüşür.

Ergonomide, çalışanların insani yapısına uygun düzenleme esastır ki, bu konuda en önemli husus “işçinin işe uyumu”ndan ziyade, “işin işçiye uyumu” ön planda tutulur.

Belirlenen amaçlara ulaşmak, dolayısıyla iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek İş Sağlığı ve Güvenliği profesyonellerinin, yani İş Güvenliği uzmanlarının, İş Yeri Hekimlerinin ve dolayısıyla İş Sağlığı ve Güvenliği yönetiminin sorumluluğundadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği yönetim prensipleri, İSG bilimi üzerine, İSG ise bilindiği üzere ergonomi bilimi üzerine inşaa edilir.

İş Sağlığı ve Güvenliği yönetimine atfedilen bazı görevler bulunmaktadır:

- Olası tehlikeleri tanımlamak.
- Her tehlike için riskin boyutunu tahmin etmek.
- Hesaplanan riskin düzeyi kabul edilebilir değilse, gerekli tedbirleri almak.

İşletmelerin tüm fonksiyonlarını direkt etkileyen iş kazaları (Ünite 2: Kaza Teorileri) ve meslek hastalıklarına yönelik önlem almak, öncelikle mevcut durumun gözden geçirilmesi (bk. Ünite 3: Risk Değerlendirme ve Yönetim Sistemi) ile yapılması gerekir ki tüm bunlar aslında ergonominin dolaylı amaçları arasında yer almaktadır.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

İş yerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği birimlerinde yapılan bazı İSG faaliyetleri, iş kazalarını, işe bağlı hastalıkları ve meslek hastalıklarını önlemekte veya İSG faaliyetlerinden çalışanları haberdar etmektedir.

Oysa bu tip faaliyetlerdeki organizasyonel eksiklik ya da hatalar, kazaların ve hastalıkların arkasında yatan, kazaya ya da hastalığa maruz kalanın, çevresinin ya da işverenin çektiği acıları tam olarak göstermemektedir. Bununla birlikte kazalıya ya da hastaya maliyeti, işverene maliyeti, topluma maliyeti gibi önemli unsurlarda da çoğu kez yol gösterici olmaktan çok uzaktırlar.

İSG, hedeflerine “ergonomi” ile ulaşabilir.

Birçok işletme İSG performanslarını değerlendirmek için İSG gözden geçirmelerinden ve denetlemelerden geçmiştir. Ancak bu gözden geçirmeler ve denetlemeler kendi başlarına işletmenin performansının yasal gereklerini hâlen karşıladığı ve gelecekte de karşılamaya devam edeceği konusunda işletmeye güven vermek için yeterli değildir. Bunların etkili olabilmesi için işletme ile entegre olmuş, yapılandırılmış bir yönetim sistemi içinde icra edilmeleri gerekir.

Yapılan bir çalışma; bir iş kazası sonucu ortaya çıkan, sigorta kapsamı dışındaki maliyetin, sigorta dâhilindeki maliyetten 8 ila 36 kat daha fazla olduğu gösterilmiştir. Gösterilen ekonomik nedenlerle beraber, etik nedenler ve işin verimini artırıcı nedenler doğrultusunda, İş Sağlığı ve Güvenliği yönetiminin bilimsel ve sistematik biçimde uygulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bilindiği üzere, İş Sağlığı ve Güvenliği, iş yerinde işin yürütülmesi ile ilgili olarak oluşan tehlikelerden, sağlığa zarar verecek koşullardan korunmak ve daha iyi bir iş ortamı oluşturmak için yapılan metodlu çalışmalardır.

İş yerlerinde işlerin gerçekleştirilmesi sırasında, çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek kaza ve diğer etkilerden korunmak ve daha iyi çalışma ortamı sağlamak amacıyla sistematik ve bilimsel bir şekilde tehlikelerin ve risklerin belirlenmesi ve bu tehlike ve risklere yönelik önlemlerin alınması çalışmalarının gerçekleştirildiği yaklaşıma İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi denir.

İş Sağlığı ve Güvenliği, karşılaşılabilecek her türlü tehlike ve risklerin sistematik ve verimli biçimde yönetilmesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri aracılığıyla olur.

İşletme organizasyon yönetimi ile İş Sağlığı ve Güvenliği risk yönetimi birleştirilmiş bütün sistemin bir parçası olmalıdır. Yani, risk yönetimi için yöntemler ve özellikle İş Sağlığı ve Güvenliği riski, diğer planlama ve yönetim aktiviteleri ile birleştirilmelidir.

Diğer bir anlatımla, yönetim süreçlerinin uyduğu veya karşılıklı etkileştiği diğer süreçler ile İş Sağlığı ve İş Güvenliği yönetim süreci birleştirilir. Böylece kaynakların gereksiz olarak tekrar tekrar kullanımı önlenecektir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi; İş Sağlığı ve Güvenliği faaliyetlerinin kuruluşların genel stratejileri ile uyumlu olarak sistematik bir şekilde ele alınıp sürekli iyileştirme yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesi için bir araçtır.

İşletmeler, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin kendilerine ek maliyet getirdiklerini düşündüklerinden bu yönetim sistemlerine sıcak bakmamaktadırlar. Fakat konu uzun vadeli düşünüldüğünde iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda oluşan toplam maliyetin İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sisteminin kurulması maliyetlerinin oldukça üzerinde olduğu bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar göstermiştir. Ayrıca iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu oluşan kayıpların önemli bir kısmının ekonomik bir göstergıyla ifadesi de mümkün değildir. Çünkü böyle bir durumda çalışan acı çekmekte veya yaşamını yitirmektedir.

İSG Yönetim Sistemlerinin sağladığı yararlar çok çeşitli olup, öncelikle iş kazası ve meslek hastalıkları sayısını azaltarak doğrudan fayda sağlamaktadır. Öte yandan, başarılı yönetim sistemleri ile mevzuatın gerekleri yerine getirilmekte, işçilerin katılımı ile çalışanın iş yerine bağlılığı artmakta, işletmelerin itibarları artmakta, verimlilik artışı yaratılmakta, yeni ortaya çıkan koşullara en az maliyetle uyum sağlanmaktadır.

Yönetim sistemlerinin işletmeler düzeyinde sağladığı başarı, ulusal ve uluslararası düzeyde benzeri çalışmalar yürütülmesine ilham kaynağı olmuştur. Ulusal düzeyde bir politika belgesinin kabulü, ilgili tüm paydaşların iş sağlığı ve güvenliğine yönelik çalışmaları, sonuçların sürekli şekilde izlenmesi ve sürekli iyileştirme mantığının ülke çapında geliştirilmesi gibi aşamalar kapsamında, ulusal düzeyde bir İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi oluşturulması önerilmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ile iş kazalarını ve hastalıkları en aza indirmek ve hatta önlemek için iş sağlığı ve iş güvenliği aktivitelerini yönetimin ve organizasyonun bir parçası olarak ele almak amaçlanmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerini standardize eden (ILO-OHS vb) kılavuzlarının iki temel amacı vardır;

- Ükelere kendi millî iş güvenliği ve sağlığı yönetim sistemleri çerçevelerini kurmak için yardımda bulunmak,
- Kuruluşlara İş Sağlığı ve Güvenliği unsurlarını genel politika ve yönetim düzenlemeleri ile entegre etmelerine ilişkin olarak yol gösterici bilgileri vermektir.

Risk değerlendirmesi ve İSG Yönetim Sistemleri, her işletme için ayrı ayrı geliştirilir. Teknik ve bilimsel çalışmalara dayanan bu süreçler, işletmeler için önemli maliyet kalemleri oluşturabilmektedir.

Ürün ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi esnasında da insan ve çevre sağlığını bozmamanın yolları aranmaktadır. Bugün dünyadaki gelişmişlik ve kültür düzeyi farklılıklarını en aza indirerek tüm işletmelerin ortak bir paydada üretim yapabilmeleri sağlamak ve bu konuda uluslararası denetime açık olabilmek için İSG Yönetim Sistemlerine geçiş süreci hızlanarak sürmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Standartları, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sisteminin iyi bir şekilde uygulanabilmesi için, kriterlerden, uygulamalardan ve prensiplerden oluşan birleştirilmiş bir çerçeve sunarlar. İş Sağlığı ve Güvenliği Risklerini idare edebilmek için risk yönetimi sürecinin nasıl uygulanacağı üzerinde pratik tavsiyeler sağlarlar.

İş Sağlığı ve Güvenliği riskleri, İş Sağlığı ve Güvenliğine az ehemmiyet verilmesinden oluşan riskler, şahısların hastalanması, sakatlanması veya ölüm riski, bununla beraber firmaya ve şahıslara karşı mali mesuliyet riskleri, organizasyon veya işletmedeki ekipmanın, sürecin bir kısmının ya da tümünün kaybedilmesi risklerini bütünüyle kapsar.

Risk
değerlendirmesi,
her işletme için ayrı
geliştirilir.

Bu noktada önemli olan, hastalık ve kazaları önlemek için, risk yönetimi süreçlerinin bir tanımının yapılmasıdır.

İSG Faaliyetlerine Katkısı

Hastalık ve sakatlıkla sonuçlanan her türlü iş stresi ekstra maliyetler oluşturur. Örneğin, ilk planda fark edilmeyen kaza ya da hastalık sonrası oluşan psikolojik ve sosyal problemler, yaşanan olumsuzlukların zamana bağlı sürdürülmesine ciddi etkenlerdir. Benzer olarak, kaza sırasında yaşanan teknik arıza ya da hasarlar vb. sonucu üretimi zamanında bitirememek, malı zamanında teslim edememek vb. farklı stres çeşitlerini, birinci planda yönetimi ve dolayısıyla tüm çalışılan toplumu farklı bir konuma götürmesi, görünmeyen maliyetlerin sadece birkaçıdır.

Diğer taraftan, çalışma hayatındaki organizasyonel faktörler, üretkenlik ve bunlara bağlı olarak işletmelerin kârlılık hedefleri her bir kaza ya da hastalık vakaları sonrası geri gittiği aşîkârdır. Yani, İSG'deki her bir yanlışlık, eksiklik, hata vb. şirketlerin nihai kârlılığını olumsuz etkilemektedir.

Hastalık ve yaralanmalarla sonuçlanan bu istenmeyen olaylar silsilesi zaman içinde gelişir. Bu süre zarfında, bu tehlikeli olayların alınacak tedbirler ile ortadan kaldırılması mümkündür. Ancak, İSG sürecinde yaşanan bilgisizlikler, yanlışlıklar vb. alınması gereken müdahale imkânlarını sınırlandırır ve dolayısıyla süreç akamete uğrar, kaza kaçınılmaz olur.

Dolayısıyla İSG sürecindeki en kritik nokta, planlama ve organizasyondur. Yani, en hayati nokta "İSG ile ilgili yapılacak işlerin yönetimi"dir. Yani, en önemli nokta "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi" (İSGYS) dir.

İSG'nin sahadaki uygulama alanını İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri temsil eder. Dolayısıyla, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin başarılı olarak uygulanması, amaçlanan kazasız ve hastaliksız iş ortamlarına yetişebilmek demektir.

Diğer taraftan, İSG standartları, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri'nin en iyi şekilde uygulanabilmesi için, kriterlerden, amaçlardan ve prensiplerden oluşan bir çerçeve çalışma sistemi sunarlar. Bu standartlar, *İSG çalışmalarında takip edilmesi gereken yolu ve dolayısıyla İSG yönetimindeki sürecin nasıl uygulanacağı üzerinde pratik tavsiyeler sunduklarından dolayı, uygulamaların başarısı artacaktır.*

İş Sağlığı ve Güvenliği'ne önem verilmemesinden meydana gelen tehlike ve risklerin (bk. Ünite 12: İSG Risk Grupları ve Kombinasyonları, ve Ünite 13: İSG Tehlikeli Özellikler ve Risk Kodları) çalışanların hastalanması, yaralanması veya ölümü ile beraber işletmeye getireceği zararlar psikososyal zararların ötesinde, organizasyon veya işletmedeki ekipmanın, sürecin bir kısmının ya da tümünün kaybedilmesi durumunda yaşanacak mali kaybı, riskleri hesaba katıldığında İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin önemi tüm açıklığıyla anlaşılacaktır.

İSG standartları, bir çerçeve çalışma sistemi sunar.

Yönetime Katkısı

İSG Yönetim Sistemiyle, çalışanlar, yönetenler ve denetleyenlerin rol ve sorumlulukları açık hâle getirilerek çalışanların katılımı sağlanacaktır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi, İş Sağlığı ve Güvenliği konuları ile ilgili üst yöneticilere yapılandırılmış sistematik bir yaklaşım sağlar.

Risk yönetimi yaklaşımı, birçok teknik değerlendirmeyi içine alan, yönetime tutarlı karar verebilme gücü sağlayan bir yöntemdir.

Etkin bir İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi programı ve aktivitelerinin faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- İş Sağlığı ve Güvenliği mevzuatına uyumu sağlar.
- Önceden görülemeyen olası kazaların telafisi ile yaşanacak maddi kayıpların önüne geçilmesi sağlar.
- Organizasyona direkt faydalar sağlamak için yol göstericidir.
- Hastalık ve sakatlıkları azaltarak, çalışanların zarar görmemesini sağlar.
- Kaynakların etkin tahsisi ile katma değer ve maliyetlerde tasarruf sağlar.
- Yönetimin karar verme kalitesini iyileştirerek, kaynakların verimli kullanımını sağlar.
- Azalan kaza ve yaralanmalar ile şirketin imajına katkıda bulunur.
- Tehlikelere maruz kalma ile ilgili yükselen bilinç ve anlayış ile kazalar azalır.
- Üretim ve denetimle ilgili etkin stratejik planlama yapılmasını sağlar.
- Şirketlere, operasyonları ile ilgili tehlikeleri iyi kavrama, iç ve dış durumlardaki değişikliklere etkin cevap verebilme kabiliyeti sağlar.
- İSG konusundaki tedbirsizlik yüzünden yaşanan kaza, yaralanma, hastalık, ölüm vb. sonrası şirketin kasasından çıkan yasal tazminatlar vb. düşecektir.
- Denetim sürecinin geliştirilmesi sonucu, zayıf ya da riske açık bölgelerin bilinmesini sağlar
- İş Sağlığı ve İş Güvenliği programlarının uygunluğu, verimliliği ve etkinliği anlamında olumlu ve teşvik edici sonuçlar elde edilir.
- İSG çalışmalarını diğer faaliyetlere entegre ederek kaynakların korunmasını sağlar.
- Yönetimin taahhüdünün sağlandığını gösterir.
- Motivasyon ve katılımı artırır.
- Ulusal yasa ve dünya standartlarına uyum süresini ve maliyetini azaltır.
- Paydaşların istek ve beklentilerini karşılayarak rekabet gücünü artırır.
- İSG kültürü, İSG bilinci ve İSG faaliyetlerinin bilinçli gelişimi ve yayılmasını sağlar.
- Zararla sonuçlanabilecek olası tehlikelerin önceden tespiti ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlar.
- Çalışanların iş yerinin olumsuz etkilerinden korunması, rahat ve güvenli bir ortamda çalışmasını sağlar.

Etkin İSG Yönetimi,
İSG aktivitelerinin
başarımına bağlıdır.

- İş kazaları ve meslek hastalıkları sebebiyle oluşabilecek iş gücü ve iş günü kayıplarının en aza indirilmesi, dolayısıyla iş veriminde artışın sağlanmasıyla üretimin (ürün ve/veya hizmet) korunmasını sağlar.
- Çalışanların memnuniyetindeki artış, müşteri memnuniyeti ve üretim maliyetlerinin azalma sağlar.
- Çalışma ortamlarında alınan tedbirlerle, işletmeyi tehlikeye sokabilecek yangın, patlama, makine arızaları ve devre dışı kalmaların ortadan kaldırılması ve işletme güvenliğini tesis eder.
- Resmî makamlar önünde, organizasyonun iş güvenliğine karşı duyarlı olduğu izlenimi ve yasal ceza riskinin azalmasını sağlar.

İşletmelerde karşılaşılan en önemli insan kaynakları sorunlarından biri, çalışanların emniyetli ve sağlıklı bir çalışma ortamına sahip olmamalarıdır. İşletmelerin daha iyi rekabet koşullarına ulaşabilmesi için çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda planlı ve sistemli çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir.

Planlı ve düzenli çalışmaları sağlamak üzere oluşturulan “rehber standartlarda” amaçlananların bazıları:

- Çalışanların ve diğerlerinin maruz kaldıkları riskleri minimize etmek,
- İşin performansını artırmak,
- Diğer işletmeler ya da müşterilere karşı duyarlı, sorumlu bir imaj oluşturmak.

Bu tip rehberler ve standartlar etkin bir İSG Yönetim Sistemi için temel olan başlıkları kapsamaktadır:

- İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi geliştirme,
- Diğer yönetim sistemleri ile bağlantı kurma vb. konularında rehberlik etmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri, işletmelere kâr ve rekabet avantajı sağlamaktadır. İşletmeler, gelişmiş ülkelerle rekabet etmek için İSG Yönetim Sistemlerindeki adımları eksiksiz ve verimli bir biçimde uygulamalıdır.

İSG Kültürüne Katkısı

İş Sağlığı ve Güvenliği yaklaşımı tehlike, emniyet, sağlık vb. hakkında toplumda yerleşen yanlış kanı ve algıların rehabilite ve tedavisiyle işe başlar.

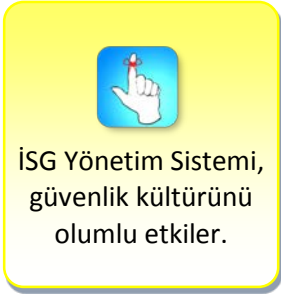

İSG Yönetim Sisteminin uygulamasının mikro İSG kültürüne katkısı vardır.

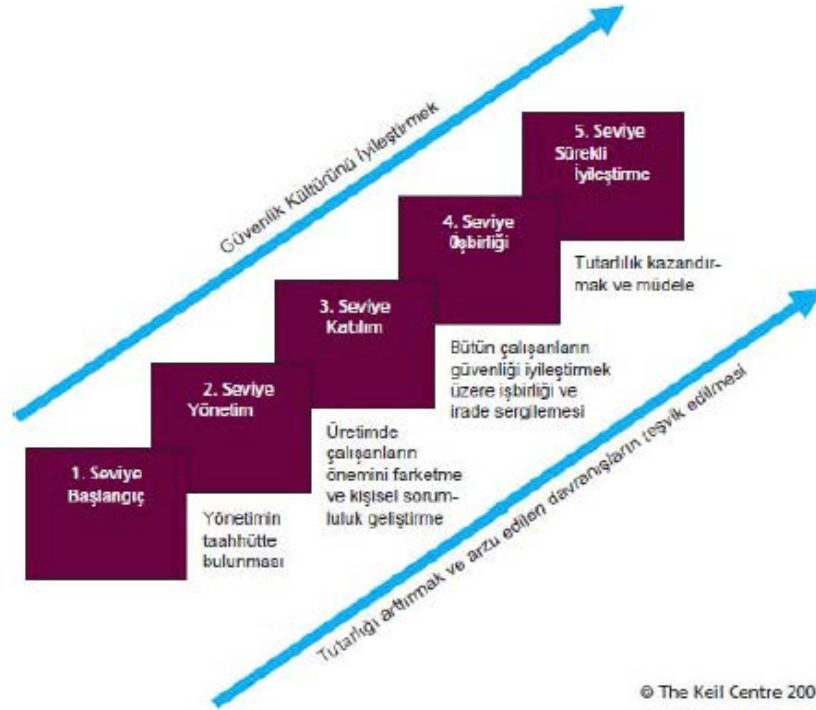

Şekil 2. İSG kültürünü yerleştirmedeki problem, baret kullanımı değil, içindeki beynin, İSG algısıdır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinde ise iş kazalarının ya da meslek hastalıklarının kabul edilebilirliği hakkındaki değer yargılarının ciddi birer algı eksiklik ya da psikososyal faktörler ile yönünün değiştirildiği, sönümlendiği bilinmektedir. Zira özellikle geri kalmış ya da ilerlemekte olan ülkelerde, İSG kültürü hemen hemen ya hiç gelişmemiş, ya da yeni yeni filizlenmeye başlamıştır.

İSG Yönetim Sistemi,
güvenlik kültürünü
olumlu etkiler.

Şekil 1.3. Güvenlik kültüründeki iyileşme sistemi

İş Sağlığı ve Güvenliği yönetimi, yalnızca üst yönetimin sorumluluğunda olmayıp, müdürlerin her birini veya firma danışmanlarını veya İş Sağlığı ve Güvenliği uzmanları ile tüm çalışanları işin içine sokar. Organizasyonel öncelikleri belirleyen üst yönetimden, bir kazayı veya potansiyel tehlikeyi gözlemleyebilecek

çalışana kadar herkesi kapsar ve İş Sağlığı ve Güvenliği yönetiminin taahhüdünü gerektirir.

Etkin bir risk yönetimi kültürüne sahip olmak demek, insanların içinde birlikte çalışabilecekleri ve herhangi bir kayıp olmadan önce potansiyel problemleri tanıyabilecekleri ve bunları ortadan kaldıracabilecekleri proaktif bir yaklaşıma sahip olmaları demektir.

Etkin bir “İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetim Kültürü” için herkesin buna gerçekten inanması gerekir. İş emniyeti önceliği hakkında yönetimden gelen istikrar sinyalleri, tehlikelerin ve risklerin kontrol edilmesi ve tanınması için önemlidir.

Uygun bir “İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü”nü başarmak için, bir organizasyonun risklere karşı sahip olacağı genel davranış biçiminin büyük önemi vardır.

Şekil 1.4. İSG, bir kültürdür

Bilmekteyiz ki, İş Sağlığı ve Güvenliği kültürü insan algısına dayanır. Algıladığı değerlere göre tercihlerde bulunur, yaşar. Dolayısıyla İSG konusunda sistematik yaklaşımı prensip edinmiş İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin önceliği, özellikle çalışanların (işçisinden, genel müdürüne, yönetim kurulu başkanına kadar, topyekûn) İSG konusundaki algısını düzeltmek olmalıdır.

İSG Yönetim Sisteminde iyi iletişim başarının anahtarıdır.

Şekil 1.5. İSG, sadece çalışanın değil, tüm kademelerin ortak hedefi olmalı.

Zira çalışma hayatında yerleşmiş değişik menfaat gruplarının topluma işlediği algı yanlışlıkları, iş yerinde alınacak tüm teknik ya da sosyolojik tedbirleri bir bakıma “yok saymak”ta, herşey “kazalara davetiye çıkarmak”ta, dolayısıyla ne kadar önlem alınsa da, kazalar yine olmaktadır.

Dolayısıyla, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinde, teknik detayların öncesinde, psikolojik bir alt yapının yerleştirilmesi şarttır. Bu konudaki en önemli yardımcı da çalışanlar ile “iyi iletişim” kurmaktır.

Diğer taraftan, insanların bu algılarının değiştirilmesinin yanında, İSG risklerinin etkin (mantık ve akıl kurallarına uygun) kontrolü ve uygulamaları ile en güvenli çalışma şartlarının sağlanması gerektiği akıldan çıkarılmamalıdır.

Şekil 1.6. İSG’de iyi iletişim önemli bir argümandır

İSG Yönetim Sistemlerinin prensipleri dikkatle değerlendirilmelidir.

Şekil 1.7. İSG ve İSG Yönetim sistemleri, tasarımdan imalata, kalite kontrolden, müşteri memnuniyetine kadar tüm alanlarda çalışanların güvenlik ve sağlığının sağlanması ile ilgilenmektedir.

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ YÖNETİMİNİN PRENSİPLERİ

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin temel prensipleri şu şekilde özetlenebilir:

- Yönetimin İSG ile ilgili politikasını belirlemeli,
- Yönetimin bu verileri alması ve uygulamaları yaptırması için yönetimden birini yönetim temsilcisi olarak görevlendirilmeli,
- Yönetimin verileri değerlendirip önlem alması ve yeni dönem İSG hedeflerini belirlemesi için tüm sistemi gözden geçirilmesi sağlanmalı,
- Tüm bunları görebilmek ve değerlendirmek için etkin bir doküman sistemi kurulmalı,
- Riskleri azaltmak için, tehlike değerlendirme ve risk analizleri yapılmalı,
- Risklerden etkilenebilecek birimlerin görüşünü alınmalı,
- Riskleri kontrol altına almak için, kişisel koruyucu kullanımı vb. iyileştirici faaliyetler yürütülmeli,
- Her dönem sonunda riskleri gerçekten vuku bulması engellendi mi gibi değerlendirmeler yapılmalı,
- Acil durum senaryoları oluşturulmalı ve uygulaması yapılmalı,
- Pratikte zorluk çekilen yanlışlık varsa düzeltici faaliyetler yürütülmeli,
- İstatistik çalışmalar yapılmalı,
- Sürekli iş görmezlik, meslek hastalıklarına yakalanma oranı, hastalıktan dolayı iş kaybı, uzuv kaybı, düşme, yaralanma vb. istatistikler takip edilmeli ve değerlendirilmeli,
- Kazaların olmaması için gerekli önlemler alınmalı,
- Bu önlemlere yönelik programlar geliştirilmeli ve izlenmeli,

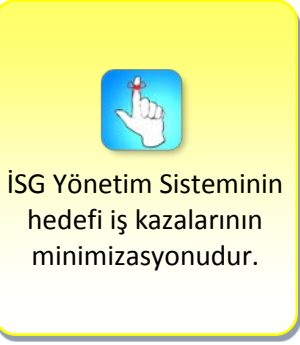
- İşletmenin uymakla yükümlü olduğu yasal düzenlemeler tespit edilmeli,
- Bu yasalara uygunluk konuyla ilgili ehil kimselerce kontrol edilmeli,
- Değerlendirmeler ve denetim raporları üst yönetime sunulmalı,
- Uygunsuzluk varsa hemen düzeltici faaliyetler başlatılmalı
- Yasalara uygunluğun yeniden sağlanması için gerekli işlemler belirlenmeli ve raporlanmalı,

HEDEF SIFIR İŞ KAZASI

Şekil 1.8. İSG Yönetiminde hedef kazaların mümkün olduğunca azaltılmasıdır

İSG Yönetim Sisteminin hedefi iş kazalarının minimizasyonudur.

- İşverenin ve çalışanın sorumluluklarını belirlenmeli,
- Görev, yetki ve sorumluluklar ile ilgili prosedürler hazırlanmalı ve uygulanması sağlanmalı,
- İSG Kurulu belirlenen zamanlarda toplanmalı,
- Çalışanların istek, şikâyet ve önerileri alınarak sistemi değerlendirmeli,
- Çalışanların periyodik sağlık muayeneleri yaptırılmalı ve sonuç raporları saklanmalı,
- Raporların, kaç yıl nerede saklanacağını belirlenmeli,
- İç denetimler yapılmalı,
- Kaza Sebep Analizleri (bk. Ünite: Kaza Teorileri) sonucu belirlenen, yüksek riskli bölgelerin denetimin sıklığı artırılmalı,
- İletişim ile ilgili prosedürler belirlenmeli,
- İçeride, acil durumlarda, risk değerlendirmesi iş kolu alanına göre çalışılmalı,
- Dışarıda, kanuni yükümlülükleri ve diğer koşulları yerine getirmedeki metotlar belirlenmeli,
- Acil durumlarda ilgili kurumlarla yazışmalı,
- Geçmiş verilere gerektiğinde ulaşılabilmeli,
- Kayıtları ilgili birimler tarafından saklanmalıdır.

Özet

- Çalışanların iş kazalarına ve meslek hastalıklarına maruz kalmalarını önlemek, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamını oluşturmak için alınması gereken önlemlerle ilgili yapılan çalışmalara İş Sağlığı ve Güvenliği, İSG (Occupational Safety and Health, OSH) denmektedir.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi (İSGY) içinde bulunulan şartların ergonomikleştirilmesi (bir bakıma iyileştirilmesi) tehlike ve risklerin tanımlanmasından analizine, gerekli tedbirlerin alınmasından, uygulamadaki aksaklıkların tespiti ve müdahalesine kadar İSG amaçları doğrultusunda, süreç boyunca organizasyon, iletişim ve danışmanlığın temin edilmesini ihtiva eder.
- Çalışma ortamlarındaki olası risklerin tespit edildiği, bu riskleri yok etmek için ilgili mevzuata ve standartlara uygun programların oluşturulduğu ve uygulandığı yönetim yapı ve felsefesine “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi”(İSG Yönetim Sistemi, İSGYS) adı verilmektedir.
- Çalışma hayatını, üretkenliği ve bunlara bağlı olarak işletmelerin kârlılıklarını etkileyen butip olaylara karşı önlem almak için, öncelikle mevcut durumun analizi yapılarak risklerin tespit edildiği, bu riskleri yok etmek için yasal yönetmelik, mevzuat ve kanunlara entegre programların oluşturulduğu ve uygulandığı, bütün çalışmaların belli bir sistematik içerisinde dokümante edildiği ve ilgilenenlere duyurulduğu, bu yürütülmekte olan çalışmaların izlenip denetlendiği birtakım yönetim sistemleri uygulanmaktadır. Bu sistemlere “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri” denmektedir.
- Etkin bir “İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetim Kültürü” için herkesin buna gerçekten inanması gerekir. İş emniyeti önceliği hakkında yönetimden gelen istikrar sinyalleri, tehlikelerin ve risklerin kontrol edilmesi ve tanınması için önemlidir.

Değerlendirme sorularını sistemde ilgili ünite başlığı altında yer alan “bölüm sonu testi” bölümünde etkileşimli olarak cevaplayabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME SORULARI

- Çalışanların iş kazalarına ve meslek hastalıklarına maruz kalmalarını önlemek, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamını oluşturmak için alınması gereken önlemlerle ilgili yapılan çalışmalara ne ad verilir?
 - İş Güvenliği
 - Çalışan Güvenliği
 - Mal Güvenliği
 - Teknik Güvenlik
 - İş Sağlığı ve Güvenliği
- “Çalışanın tüm iş kollarında fiziki, ruhsal ve sosyoekonomik iyilik hâlinin ve dolayısıyla çalışanın güvenlik ve sağlığını en üst düzeye çıkarmak ve bunun devamının sağlanması” ile hangi kavram tanımlanmıştır?
 - Ergonomi
 - İSG Yönetimi
 - İş Sağlığı ve Güvenliği
 - İSG Çalışmaları
 - İSG Felsefesi
- Kuruluşların faaliyetlerinin genel stratejileri ile uyumlu olarak sistematik bir şekilde ele alınıp sürekli iyileştirme yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesini amaçlayan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
 - Kuruluş sistemleri
 - Yönetim sistemleri
 - Fizibilite analizi
 - Sistematik yönetim
 - Statejik yönetim
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi'nin amacı aşağıdakilerden hangisidir?
 - Çalışanların içinde bulunduğu çalışma şartlarının iyileştirilmesi
 - İşletmenin ekonomik gelirini yükseltmek
 - Çevre sağlığını sağlamak
 - İş yerinin diğer işyerleriyle teknolojik olarak kıyaslamasını yapmak
 - Kaliteli üretim sağlamak

5. “Çalışanların içinde bulunduğu çalışma şartlarının iyileştirilmesi ile çalışan sağlığının bozulmasını engellemek ve güvenliğini sağlamak odaklı yapılan sistematik çalışmalar” hangi kavramın tanımıdır?
- İş Sağlığı ve Güvenliği Sistematiği
 - Sağlık Yönetim Sistemi
 - Sistematik İSG Çalışmaları
 - İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri
 - Sürekli İyileştirme Sistemleri
6. Çalışanların insani yapısına uygun düzenleme esastır ki, bu konuda en önemli husus “işçinin işe uyumu”ndan ziyade, “işin işçiye uyumu” ön planda tutulması hangi bilim dalının prensiplerindedir?
- Ergonomi
 - İşçi İşveren Uyumu
 - Anatomi
 - Antropometri
 - İSG
7. İş Güvenliği uzmanları ile işyeri hekimleri, hangi meslek dalı içinde nitelendirilmektedir?
- İş Güvenliği Çalışanları
 - İş Güvenliği Mesleği
 - İş Sağlığı ve Güvenliği Profesyonelleri
 - Mesleki Güvenlik Birimi
 - İş Güvenliği Mühendisliği
8. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim prensipleri hangi bilim dalı üzerine inşa edilir?
- İnsan Biyolojisi
 - Ergonomi
 - Faktör Bilimi
 - İş Güvenliği Yönetim Prensipleri
 - Güvenlik Yönetimi

9. İş Sağlığı ve Güvenliği yönetim sisteminin iyi bir şekilde uygulanabilmesi için, kriterlerden, uygulamalardan ve prensiplerden oluşan birleştirilmiş bir çerçeve, aşağıdakilerden hangisinde sunulur?
- a) İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi
 - b) İş Sağlığı ve Güvenliği
 - c) Güvenlik Yönetim Sistemleri
 - d) Birleşik Güvenlik Serisi
 - e) İş Sağlığı ve Güvenliği Standartları
10. Birçok teknik değerlendirmeyi içine alan, yönetime tutarlı karar verebilme gücü sağlayan yönetim sistemi aşağıdakilerden hangisinin temel yaklaşımıdır?
- a) Karar yönetimi
 - b) Tehlike yönetimi
 - c) Tehlike değer analizi
 - d) Risk yönetimi
 - e) Risk tehlikesi

Cevap Anahtarı

1.E, 2.C, 3.B, 4.A, 5D., 6.A, 7.C, 8.B, 9.E, 10.D

YARARLANILAN VE BAŞVURULABİLECEK DİĞER KAYNAKLAR

- BS 8800, Guide to Occupational Health and Safety Management Systems, 1996.
- Dizdar, E. N., Acil Durum Yönetimi, 2000.
- Dizdar, E. N., İş Güvenliği, Murathan Yayınevi, (4. Baskı), 2008.
- Dizdar, E. N., İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri, 2010.
- Dizdar, E. N., Kaza Sebeplendirme Yaklaşımları, Mesleki Sağlık ve Güvenlik, 2001.
- Dizdar, E. N., Tehlike Değerlendirme Teknikleri, Gazi Üniversitesi, F.B.E., 2002.
- Dizdar, E. N., Ünal, Ç., Kurumsal Yapının Değerlendirilmesi, İSG Çalıştay, 2010.
- Dizdar, E. N., Üretim Sistemlerinde Olası İş Kazaları İçin Bir Erken Uyarı Modeli, Gazi Üniversitesi, F.B.E., Endüstri Mühendisliği (Doktora Tezi), Ankara, 1998.
- Frick K, W. J., Reviewing Occupational Health and Safety Management - Multiple Roots. Amsterdam: Elsevier, 2000.
- Goosen, P., Management System in OHS, Analysis and Comparison of OHS Management System Norms. Ankara: ISAG, 2005.
- ILO, Ergonomic Checkpoints, Geneva, 1996.
- ILO, Guidelines on Occupational Safety and Health Management Systems. Geneva: International Labour Office, 2001.
- İSGİP, AB İSG Yönetim Sistemleri İyi Uygulamaları, Ankara, 2013
- ISO 14001:2004, Environmental Management Systems - Specification With Guidance For Use, ISO, 2004.
- ISO 19011:2002, Guidelines For Quality And Environmental Management Systems Auditing, ISO, 2004.
- ISO 9000:2005, Quality Management Systems - Fundamentals and vocabulary, ISO, 2005.
- ISO 9001:2000, Quality Management Systems – Requirements, ISO, 2000.
- OHS 18000 Assesment Series, Occupational Health and Safety Management Systems-Guidelines for the Implementation of OHSAS 18001, 2000.
- OHS-MS, International Labour Organization: 2001, Guidelines on Occupational Health and safety Management Systems, 2001
- OHSAS 18000 Series, Occupational Health and Safety Management Systems-OHSAS 18001, 2000.
- OHSAS 18002, Occupational health and safety management systems - Guidelines for the implementation of OHSAS 18001, 2000.
- Özkılıç, Ö., İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri, 2000.

Robson L, C. J., The Effectiveness Of Occupational Health And Safety Management Systems: A Systematic Review, Institute for Work and Health, 2005.

Sistemler, ISO/IEC 17021 Belgelendirme Kuralları, T-080/01, 2012.

TS 18001, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri-Şartlar, TSE, Nisan, 2008. Bluf, L. Systematic Management of Occupational Health and Safety, ANU, Australian National University, 2003.

Walter, K. F., Workers Participation and the Management of Occupational Health and Safety; Reinforcing or Conflicting Strategies, Pergamon, 2000.